

Raport z badania

Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Mieście Lublin.

wykonał:

dr Ireneusz Siudem

Towarzystwo Nowa Kuźnia

*badanie wykonano na zlecenie oraz ze środków Miejskiego Ośrodka Pomocy
Rodzinie w Lublinie*

Lublin, 2017

SPIS TREŚCI

	Str.
WSTĘP.....	3
STRESZCZENIE.....	3
WPROWADZENIE.....	4
CEL BADANIA.....	5
ZARYS PROBLEMATYKI BADANIA.....	5
POPULACJA I PRÓBA.....	6
PROCEDURA BADAWCZA.....	6
ZAKRES ZJAWISKA PRZEMOCY RODZINNEJ NA TERENIE MIASTA LUBLIN.....	7
FORMY PRZEMOCY RODZINNEJ NA TERENIE MIASTA LUBLIN.....	9
PRZEMOC RODZINNA A INNE NEGATYWNE ZJAWISKA SPOŁECZNE.....	16
STOSUNEK DO PRZEMOCY.....	17
TRENDY ZJAWISKA PRZEMOCY RODZINNEJ.....	20
WNIOSKI.....	22
REKOMENDACJE DLA DALESZYCH DZIAŁAŃ.....	26
ANEKS.....	28

WSTĘP

Prezentowany raport z badań przemocy w rodzinie na terenie Miasta Lublin ma pomóc w dostosowaniu działań profilaktycznych i pomocowych do specyfiki i zakresu tego niebezpiecznego zjawiska.

W raporcie wykorzystano badania przeprowadzone w 2017 roku, ukazujące aktualny stan w badanym zakresie. Odniesiono się również do analogicznych badań przeprowadzonych w 2012 roku oraz dostępnych informacji z lat 2006 i 2009. Pozwoliło to na wyznaczenie ponad dziesięcioletnich ogólnych terenów rozwoju zjawiska oraz konkretnych zmian jakie dokonały się w pięcioletnim okresie.

Raport składa się z trzech zasadniczych części. Pierwsza, to opis założeń teoretycznych wraz z procedurą i metodologią badań, druga zawiera prezentację wyników badań, trzecia, to wnioski oraz rekomendacje do zastosowania wyników badań w praktyce.

STRESZCZENIE

Badanie przeprowadzono jesienią 2017 roku, objęło ono młodzież ze szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych oraz osoby dorosłe, w tym pracowników instytucji. Jednostką losowania była klasa szkolna. Próba miała charakter klastrowy – warstwowy. Osoby dorosłe losowane były z poszczególnych dzielnic miasta. W przypadku instytucji dobór był celowy.

Zbadano próby o wielkości ok. 800 uczniów i 800 osób dorosłych. Jest to minimalna próba do uzyskania reprezentatywności w sensie statystycznym dla uczniów szkół Lublina oraz osób dorosłych w zakresie badanego zjawiska przemocy rodzinnej.

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że społeczność Lublina upodabnia się do społeczności wielkomiejskich, w których dominują formy przemocy psychicznej i ekonomicznej, natomiast zmniejsza się zakres przemocy fizycznej. Ogólny wzrost zjawiska jest na tyle niewielki, iż można uznać, że jest to trend ustabilizowany, porównywalny z populacją ogólnopolską i wielkomiejską. Fakt ten wskazuje na prawidłowo wyznaczone kierunki działań profilaktycznych w tym zakresie.

Po raz pierwszy badanie wskazało seniorów jako istotną grupę ofiar przemocy, co ma również związek z silnym wzrostem przemocy ekonomicznej. Prawie dwukrotnie wzrosła wykrywalność przemocy seksualnej, co związane jest ze wzrostem świadomości społecznej i odwagi przyczyniającej się do prawidłowych reakcji na ten typ przemocy.

Do miejsc o najbardziej nasilonych zjawiskach przemocy rodzinnej w Lublinie należą takie dzielnice jak: Dziesiąta, Wieniawa, Tatary, Zemborzyce, Abramowice, Bronowice, Wrotków i Głusk. Miejsca ze stosunkowo niską częstością przemocy, to: Szerokie, Felin, Kośminek, Sławinek,

Sławin, Węglin, Konstantynów. Największy wzrost, szczególnie w zakresie przemocy ekonomicznej, odnotowano w dzielnicach: Wieniawa, Dziesiąta, Głusk, Abramowice. Jednocześnie do dzielnic w których zmniejszyło się zagrożenie przemocą w rodzinach w przeciągu pięciu lat zaliczają się: Tatry, Zemborzyce, Za Cukrownią, Śródmieście, Kośminek, Sławin i Konstantynów.

Czynnikami najczęściej towarzyszącymi przemocy rodzinnej są: nadużywanie alkoholu, używanie narkotyków i penalizacja. Na uwagę zasługuje fakt częstego stosowania przemocy psychicznej przez matki samotnie wychowujące dzieci.

Badania ukazały problem nieprawidłowych postaw wychowawczych, jako źródła przemocy oraz akceptacji przemocy jako środków wychowawczych. Stosowanie przemocy wobec dzieci w procesie wychowania dotyczy blisko 70% rodziców. Najczęstszą formą przemocy stosowanej w procesie wychowania jest ośmieszanie dzieci przez rodziców, krzyk, nieadekwatne oczekiwania w stosunku do możliwości dziecka. 7% rodziców bije dziecko pasem, a 5% daje klapsy, częściej niż raz w tygodniu.

Większość mieszkańców Lublina deklaruje, że słyszała o różnych instytucjach pomagających ofiarom przemocy i w większej części oceniają ich pracę pozytywnie. Liczba osób oceniających bardzo dobrze te instytucje systematycznie rośnie.

Głównymi zaleceniami do realizacji, wynikającymi z przeprowadzonych badań jest utrzymanie i rozwój działań w zakresie przeciwdziałania przemocy fizycznej, prowadzenie działań antyprzemocowych w grupach ryzyka, tj. wśród osób uzależnionych i ich rodzin, osób po odbyciu kar pozbawienia wolności, prowadzenie działań profilaktycznych, w tym informacyjno - edukacyjnych dla młodych dorosłych oraz młodych rodziców.

Ponad to, uruchomienie działań dla ofiar przemocy w wieku senioralnym, podjęcie działań mających na celu zwiększenie wykrywalności przemocy seksualnej, wprowadzenie działań profilaktyki przemocy do programów wychowawczo – profilaktycznych w placówkach oświatowych, w tym prowadzenie warsztatów umiejętności wychowawczych dla rodziców.

Ważne jest również opracowanie specyficznych form działań antyprzemocowych w zakresie przeciwdziałania przemocy ekonomicznej z uwzględnieniem specyfiki dzielnic Lublina oraz zwiększenie udziału przedstawicieli dzielnic Lublina w przeciwdziałanie przemocy.

WPROWADZENIE

Przeprowadzone badania nawiązują do idei badań i monitoringu zagrożeń społecznych, jakim jest min. przemoc rodzinna. Wśród badaczy tej problematyki skupionych wokół Rady Europy - Pompidou Group, przyjęto zasadę konieczności systematycznego badania tych zjawisk wystandaryzowanymi technikami, co umożliwia porównywalność nie tylko w przestrzeni, ale i w czasie. Lublin dzięki temu

uzyskuje możliwość śledzenia zarówno rozmiarów zjawiska jak i jego trendów rozwojowych na szerokim tle sytuacji, nie tylko w Polsce ale i w Europie - w poszczególnych jej krajach.

W takim badaniu uzyskuje się dane dla miasta, porównywalne z wynikami ogólnopolskimi i danymi z innych krajów, a tym samym daje to możliwość oceny rozmiarów zjawiska na tle sytuacji w Polsce i w innych krajach. Badania tego typu prowadzone są systematycznie w innych województwach i miastach Polski, co dodatkowo poszerza bazę porównawczą.

CEL BADANIA

Głównym celem badania był pomiar natężenia zjawiska przemocy rodzinnej oraz związanych z nim problemów jak min. problemy społeczne i zdrowotne, konflikty z prawem itp..... Podstawowymi były pytania o liczebność osób, które mają doświadczenia z przemocą oraz stopień nasilenia tych doświadczeń. Celem badania była również próba identyfikacji i pomiaru czynników wpływających na rozmiary badanego zjawiska. W analizie wyników badania poruszone są takie kwestie jak: związek stosowania przemocy z używaniem napojów alkoholowych i narkotyków, przekonania na temat stosowania przemocy, jej szkodliwości, doświadczenia w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Wszystkie te kwestie były poddane pomiarowi ilościowemu w celu dokonania oszacowań dla całej populacji mieszkańców Lublina oraz stworzenia oszacowań dla poszczególnych dzielnic miasta (mapa zagrożenia). Wykonane zostały porównania z badaniami ogólnopolskimi, przeprowadzonymi dla innych miast i województw oraz analizy trendów rozwoju zjawiska na przestrzeni ostatnich lat z uwzględnieniem nowych problemów, wynikających z Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy.

ZARYS PROBLEMATYKI BADANIA

Rozpowszechnienie i zakres przemocy rodzinnej:

- Zakres zjawisk przemocy wśród osób dorosłych i młodzieży – to badanie pozwoliło na oszacowanie zjawisk przemocy w populacji mieszkańców Lublina, zagrożenia przemocą w poszczególnych częściach miasta, określenie form stosowanej przemocy.
- Ocena powszechności przemocy rodzinnej. Jak wynika z dotychczasowych badań powszechność oraz dostępność jest istotnym czynnikiem rozpowszechnienia zjawiska i jego akceptacji wśród osób dorosłych.
- Rozpowszechnienie problemów związanych z przemocą rodzinną - Stosowanie przemocy powodować może powstawanie różnych problemów. Ich pojawienie się w przypadku ludzi młodych jest tym bardziej prawdopodobne. Nasilenie problemów w populacji jest funkcją min. częstości stosowania przemocy. Prawdliwość ta odnosi się również do poziomu indywidualnego.

W badaniu starano się uchwycić problemy związane z przemocą, których doświadczali badani. Występowanie problemów analizowane jest w zestawieniu ze wskaźnikami stosowania przemocy - na ile przemoc rodzinna zwiększa prawdopodobieństwo wystąpienia poszczególnych problemów.

- Wzory i kontekst stosowania przemocy wśród młodzieży i dorosłych - Informacje o tych wzorach wyznaczają warunki brzegowe budowania programu profilaktycznego. Identyfikacja wzorów, szczególnie szkodliwych z perspektywy powstawania problemów, będzie użyteczna do wyboru priorytetów programu.
- Postawy wobec przemocy - Postawy wobec przemocy wyznaczają w znacznej mierze gotowość jej stosowania. Wiedza o przekonaniach, co do szkodliwości przemocy będzie użyteczna w planowaniu działań edukacyjnych. W doborze odpowiednich strategii perswazyjnych niezbędne jest odwołanie się do wiedzy i przekonań przedmiotu oddziaływań. W badaniach znajdują się pytania o ocenę stosowania przemocy, formułowane na wymiarze akceptacja – potępienie oraz percepcja poziomu ryzyka. związanego z różnymi formami przemocy.

POPULACJA I PRÓBA

Badanie objęło młodzież ze szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych oraz osoby dorosłe, w tym pracowników instytucji. Jednostką losowania była klasa szkolna. Próba miała charakter klastrowy – warstwowy. Osoby dorosłe losowane były z poszczególnych dzielnic miasta. W przypadku instytucji dobór był celowy.

Operatem losowania była lista szkół MEN oraz dane meldunkowe Urzędu Miasta Lublin.

Wyniki uzupełniają badania jakościowe – wywiady z młodzieżą nt. przemocy w domu, dobór osób dokonany był metodą „śnieżnej kuli”, proporcjonalnie z poszczególnych dzielnic miasta.

Zbadano próby o wielkości ok. 800 uczniów i 800 osób dorosłych. Jest to minimalna próba do uzyskania reprezentatywności w sensie statystycznym dla uczniów szkół Lublina oraz osób dorosłych w zakresie badanego zjawiska przemocy rodzinnej.

PROCEDURA BADAWCZA

Badanie było realizowane metodą ankiety audytoryjnej. Czas pojedynczego badania – 60 minut. W procedurze badania kładziono bardzo duży nacisk na zapewnienie respondentom maksimum poczucia bezpieczeństwa oraz pełnej anonimowości. Służyły temu:

- wymóg nieobecności nauczyciela w klasie w trakcie badania,
- reguły postępowania ankietera (np. nie może chodzić po klasie i zaglądać uczniom w kwestionariusze)

- specjalna procedura zwrotu wypełnionego kwestionariusza, polegająca na umieszczeniu go przez ucznia w kopercie a następnie zaklejeniu jej.

Uczniowie w instrukcji otrzymali zapewnienie o pełnej anonimowości badań, zarówno w odniesieniu do pojedynczych uczniów, jak i całej szkoły. Oznacza to, że tajemnicą objęte są również wyniki na poziomie szkół.

Osoby dorosłe były badane indywidualnie za pomocą ankiety oraz pogłębionego wywiadu. Ankiety po zarejestrowaniu zostały poddane procedurze sprawdzenia. Następnie został założony i zweryfikowany zbiór danych. Obliczenia wyników były wykonane za pomocą pakietu statystycznego SPSS for Windows.

Wszystkie badania zrealizowano od października do listopada 2017.

ZAKRES ZJAWISKA PRZEMOCY RODZINNEJ NA TERENIE MIASTA LUBLIN

Z przeprowadzonych badań wynika, że 89% osób spotkało się z przemocą domową. Jest to o 7 % więcej niż pięć lat temu. Odpowiedzi dotyczące miejsca, w którym była stosowana przemoc przedstawia tabela nr 1.

Tabela nr 1. Miejsca stosowania przemocy domowej

Miejsce stosowania przemocy	% rok 2012	% rok 2017
Rodzina własna	39%	40%
Sąsiedzi	48%	53%
Znajomi	33%	34%
Inne miejsca	0%	0%

Jak wynika z powyższej tabeli miejscem, w którym najczęściej dochodzi do aktów przemocy domowej według respondentów są sąsiedzi, co stanowi 53% odpowiedzi ankietowanych. Na drugim miejscu badani wskazali rodziny własne, co stanowi 40% ogółu, następnie znajomych 34%. Charakterystycznym jest wzrost postrzeganej przemocy w ciągu ostatnich pięciu lat, szczególnie u sąsiadów.

Tabela nr 2. Ofiary przemocy domowej

Ofiary przemocy domowej	% rok 2012	% rok 2017
Żony/kobiety	42%	43%
Dzieci	56%	62%
Mężowie/mężczyźni	12%	11%
Inne osoby/osoby starsze (seniorzy)	0%	5%

Najczęstszymi ofiarami przemocy według respondentów są dzieci i takiej odpowiedzi udzieliło 62% ankietowanych. W tym przypadku odnotowuje się silny trend wzrostowy. Kolejnymi ofiarami są kobiety, tak odpowiedziało 43% osób. Natomiast mężowie to najrzadziej wymieniane ofiary, tylko 11% osób wskazało na tę grupę. Żaden z respondentów nie wskazał innych osób, jako ofiar przemocy domowej w 2012 roku, jednak w 2017 - 5% badanych wskazało osoby starsze. Jednym z istotnych skutków przemocy może być brak poczucia bezpieczeństwa.

Tabela nr 3. Poczucie bezpieczeństwa w domu rodzinnym w czasie dzieciństwa

Kategoria	Liczba osób w % - rok 2012	Liczba osób w % - rok 2017
Tak	91%	87%
Nie	2%	7%
Nie wiem	7%	6%

Większość badanych, bo aż 87% czuje się bezpiecznie w domu rodzinnym. Niestety jednak 7% tego bezpieczeństwa nie doznało i jest to o 5% więcej niż w 2012 roku. 6% nie wie bądź nie chce przyznać, jak czuje się w swoim domu. Respondenci deklarujący brak poczucia bezpieczeństwa w domu piszą, że dzieje się tak, ponieważ w ich rodzinnych domach jest obecna: przemoc, kłótnie lub nadużywanie alkoholu. Ponieważ jednak większość badanych nie jest w stanie ocenić obiektywnie własnej sytuacji rodzinnej, zwykle wyniki takiej oceny są zaniżone. Widoczne to jest w porównaniach statystyk osób przyjmowanych do instytucji w związku ze stwierdzeniem przemocy rodzinnej. W badaniach lubelskich, używając profesjonalnych technik obliczeniowo - statystycznych połączono dane uzyskane z ankiet respondentów – dorośli i młodzież z danymi uzyskanymi od pracowników instytucji „pomocowych”.

FORMY PRZEMOCY RODZINNEJ NA TERENIE MIASTA LUBLIN

Na potrzeby prowadzonych badań przyjęto określenie przemocy rodzinnej opracowane przez Światową Organizację Zdrowia, czyli jest to „każde zamierzone i niezamierzone działanie osoby, społeczeństwa lub państwa, które ujemnie wpływa na zdrowie, rozwój psychiczny lub psychospołeczny drugiego człowieka”. To szerokie pojęcie zgodne jest z zaproponowaną przez Kazimierza Pospiszyła definicją odnoszącą się do wszystkich kategorii przemocy rodzinnej, łączącą jednocześnie, intencje oraz skutki takich działań, a mianowicie są to „wszelkie nieprzypadkowe akty godzące w osobistą wolność jednostki lub przyczyniające się do fizycznej, a także psychicznej szkody osoby, wykraczające poza społeczne zasady wzajemnych relacji”.

Formy przemocy rodzinnej badanej na terenie Miasta Lublin mieszczą się w zakresie ujętym przez w/w definicje.

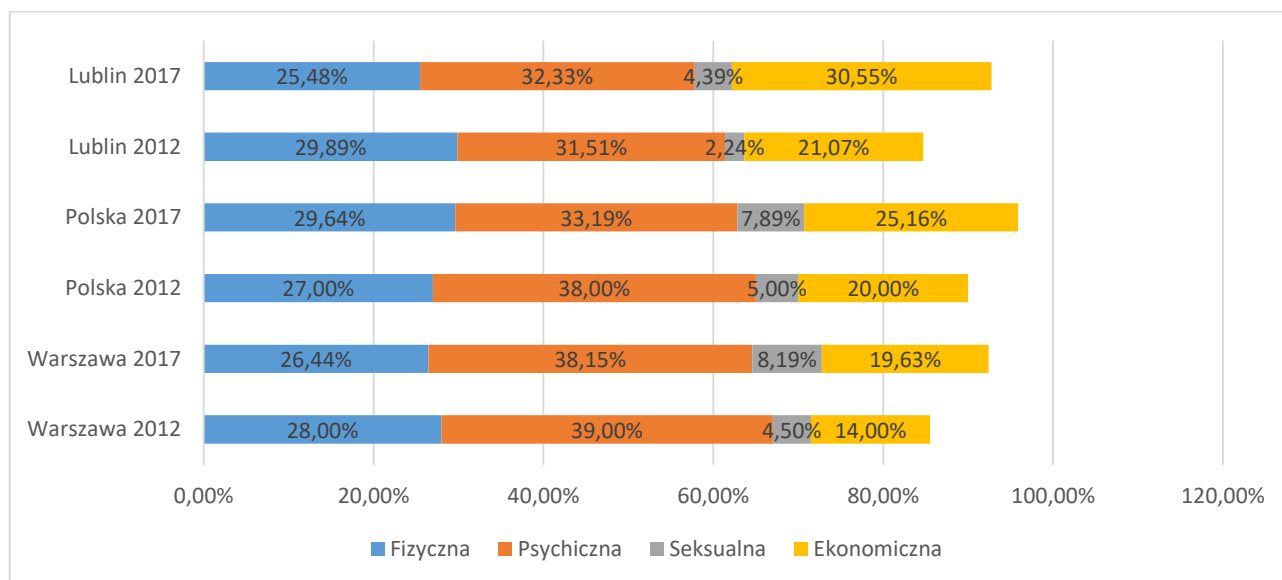
Badaniu poddano występowanie czterech form przemocy rodzinnej: fizyczną, psychiczną, seksualną i ekonomiczną. Opis tych form umieszczony został w tabeli nr 4.

Tabela nr 4. Określenie czterech form przemocy.

RODZAJE PRZEMOCY	KATALOG ZACHOWAŃ
FIZYCZNA	Popychanie, odpychanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, ciskanie w kogoś przedmiotami, parzenie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w itp.
PSYCHICZNA	Wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, karanie przez odmowę uczuć, zainteresowania, szacunku, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna, itp.
SEKSUALNA	Wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego itp.
EKONOMICZNA	odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, nie zaspokajanie podstawowych potrzeb rodziny

Badanie przeprowadzone zostało w grupie młodzieży oraz osób dorosłych, jego wyniki zostały ukazane w zestawianiu z populacją ogólnopolską oraz Warszawą. Ukazuje to wykres nr 1.

Wykres nr 1. Występowanie form przemocy wśród mieszkańców Lublina na tle populacji ogólnopolskiej i warszawskiej w latach 2012, 2017.

Jak widać na wykresie nr 1, przemoc występuje w co trzeciej rodzinie zamieszkującej Lublin. Najczęściej jest to przemoc psychiczna, następnie, jeśli chodzi o częstość, obserwuje się przemoc ekonomiczną, później fizyczną i na końcu seksualną. Na uwagę zasługuje fakt, że średnia występowania przemocy rodzinnej na terenie Miasta Lublin jest porównywalna ze średnimi w ogólnopolskiej i warszawskiej populacji, przy zmniejszeniu przemocy psychicznej i seksualnej w stosunku do populacji ogólnopolskiej. Na uwagę zasługuje fakt wzrostu przemocy ekonomicznej oraz seksualnej w Lublinie przy jednoczesnym spadku częstości przemocy fizycznej.

Jeśli chodzi o badanie częstości występowania przemocy rodzinnej w poszczególnych dzielnicach Lublina, pod uwagę wzięto takie dzielnice jak: Kalinowszczyzna, Dziesiąta, Hajdów, Ponikwoda, Wieniawa, Wrotków, Zemborzyce, Czechów, Abramowice, Sławin, Sławinek, Czuby, Rury, Za Cukrownią, Śródmieście (w tym Stare miasto), Bronowice, Kośminek, Tatary, Głusk, Konstantynów, Felin, Szerokie i Węglin.

Częstość występowania poszczególnych form przemocy rodzinnej wśród mieszkańców dzielnic pokazuje tabela nr 5 oraz mapa: rysunek nr 1.

Tabela nr 5. Częstość występowania przemocy wśród mieszkańców dzielnic Lublina w latach 2012 i 2017.

Dzielnice Lublina	Ogólny wskaźnik przemocy rok 2012	Dzielnice Lublina	Ogólny wskaźnik przemocy rok 2017
Tatary	10,24	Dziesiąta	11,15
Zemborzyce	10,11	Wieniawa	11,08
Dziesiąta	9,96	Tatary	11,08
Wieniawa	9,84	Zemborzyce	10,94
Abramowice	9,82	Abramowice	10,91
Za Cukrownią	9,80	Bronowice	10,78
Bronowice	9,73	Wrotków	10,67
Wrotków	9,62	Głusk	10,58
Głusk	9,48	Za Cukrownią	10,19
Rury	9,03	Rury	10,06
Śródmieście	8,84	Kalinowszczyzna	9,72
Kalinowszczyzna	8,69	Hajdów	9,19
Hajdów	8,41	Śródmieście	8,99
Czechów	7,92	Czechów	8,69
Czuby	7,78	Czuby	8,62
Kośminek	7,60	Ponikwoda	8,33
Ponikwoda	7,42	Kośminek	8,08
Sławin	7,25	Węglin	7,87
Konstantynów	7,10	Sławin	7,71
Węglin	6,82	Sławinek	7,71
Sławinek	6,76	Konstantynów	7,44
Felin	6,48	Felin	7,24
Szerokie	6,16	Szerokie	6,32

Jak przedstawiono w tabeli nr 5, do dzielnic gdzie występuje najwięcej przemocy rodzinnej można zaliczyć: Dziesiąta, Wieniawa, Tatary, Zemborzyce, Abramowice, Bronowice, Wrotków i Głusk. Do dzielnic o wartościach przeciętnych zaliczono: Za Cukrownią, Rury, Kalinowszczyznę, Hajdów, Śródmieście, Czechów, Czuby i Ponikwodę. Najmniej zjawisk przemocy rodzinnej występuje w takich dzielnicach jak: Kośminek, Węglin, Sławin, Sławinek, Konstantynów, Felin, Szerokie.

Uszeregowanie dzielnic wg wzrostu przemocy w ciągu pięciu lat podstawia tabela nr 6.

Tabela nr 6. Procent wzrostu przemocy rodzinnej w dzielnicach w okresie pięciu lat.

Dzielnica	% wzrostu
Wieniawa	1,24%
Dziesiąta	1,19%
Głusk	1,10%
Abramowice	1,09%
Wrotków	1,05%
Węglin	1,05%
Bronowice	1,05%
Kalinowszczyzna	1,04%
Rury	1,03%
Sławinek	0,95%
Ponikwoda	0,91%
Czuby	0,84%
Tatary	0,84%
Zemborzyce	0,83%
Hajdów	0,79%
Czechów	0,78%
Felin	0,75%
Kośminek	0,48%
Sławin	0,47%
Za Cukrownią	0,39%
Konstantynów	0,33%
Szerokie	0,16%
Śródmieście	0,14%

Jak widać w przedstawionej tabeli największy wzrost przemocy w rodzinie wystąpił w takich dzielnicach jak Wieniawa, Dziesiąta i Głusk. Natomiast najmniejszy – w Śródmieściu, Szerokim, Konstantynowie i Za Cukrownią.

W tabeli nr 7 zaprezentowano poszczególne formy przemocy w dzielnicach Lublina.

Tabela nr 7. Formy przemocy w dzielnicach Lublina.

Dzielnice Lublina	Fizyczna 2017	Psychiczna 2017	Seksualna 2017	Ekonomiczna 2017	Ogólny wskaźnik przemocy
Dziesiąta	28,95%	41,48%	5,85%	35,19%	11,15%
Wieniawa	29,81%	41,14%	7,92%	31,93%	11,08%
Tatary	26,01%	37,88%	6,27%	40,63%	11,08%
Zemborzyce	28,75%	38,02%	6,54%	36,13%	10,94%
Abramowice	26,95%	35,83%	4,74%	41,55%	10,91%
Bronowice	27,19%	36,17%	6,99%	37,44%	10,78%
Wrotków	27,44%	37,16%	7,04%	35,08%	10,67%
Głusk	28,42%	38,81%	1,37%	37,15%	10,58%
Za Cukrownią	28,30%	31,98%	5,41%	36,19%	10,19%
Rury	26,64%	35,98%	4,28%	33,72%	10,06%
Kalinowszczyzna	26,16%	29,08%	5,74%	36,23%	9,72%
Hajdów	25,82%	30,23%	3,94%	31,94%	9,19%
Śródmieście	28,05%	34,00%	4,37%	23,46%	8,99%
Czechów	24,89%	29,14%	3,79%	29,11%	8,69%
Czuby	22,04%	29,12%	3,67%	31,33%	8,62%
Ponikwoda	22,02%	29,21%	4,82%	27,22%	8,33%
Kośminek	24,00%	28,42%	2,47%	25,89%	8,08%
Węglin	25,04%	29,88%	2,51%	21,28%	7,87%
Sławin	22,45%	25,79%	2,39%	26,47%	7,71%
Sławinek	25,15%	26,26%	2,91%	22,77%	7,71%
Konstantynów	22,28%	28,66%	1,87%	21,55%	7,44%
Felin	20,91%	26,22%	3,92%	21,32%	7,24%
Szerokie	18,81%	23,11%	2,11%	19,12%	6,32%
Średnia, RAZEM:	25,48%	32,33%	4,39%	30,55%	

Jako ważny fakt widoczny w przedstawionych wynikach badań należy uznać, iż mimo, że ogólny wzrost przemocy nie jest duży (0,8 %), to wewnętrzna struktura wskazuje na znaczący wzrost przemocy ekonomicznej i seksualnej oraz zmniejszenie ilości przemocy fizycznej. Zmiany te nie naruszają znacząco ogólnej hierarchii dzielnic w tym zakresie. Można jednak stwierdzić, że najgorsza sytuacja pod tym względem ma miejsce takich dzielnicach jak Wieniawa, Dziesiąta i Abramowice. Natomiast najlepiej jest na Szerokim, Konstantynowie i Felinie.

Na uwagę zasługuje fakt, że przemoc fizyczna oraz przemoc psychiczna w 95 % występują w tych samych częściach Lublina, natomiast przemoc seksualna i ekonomiczna w 95 % dotyczy tych samych miejsc co pozostałe formy przemocy.

Badanie korelacyjne (r-Pearsona) zaprezentowano w tabeli nr 8. Ukazuje ono związki pomiędzy czterema formami przemocy.

Tabela nr 8. Zależności korelacyjne pomiędzy czterema formami przemocy.

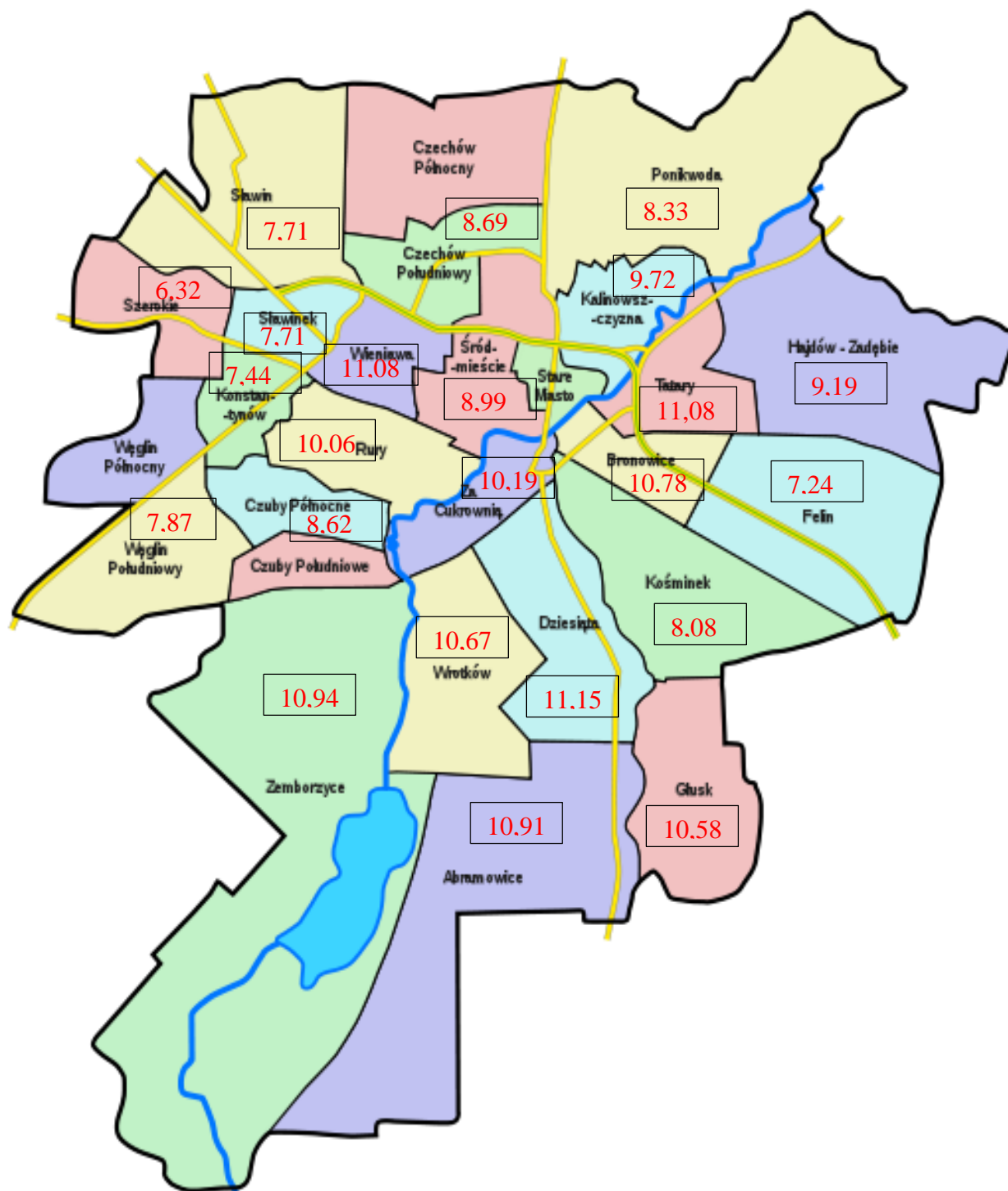
Przemoc	Fizyczna	Psychiczna	Seksualna	Ekonomiczna	Poziom istotności „pi”
Fizyczna	1	0,75	0,59	0,42	0,001
Psychiczna	0,75	1	0,68	0,70	0,001
Seksualna	0,59	0,68	1	0,55	0,001
Ekonomiczna	0,42	0,70	0,55	1	0,001

Wszystkie związki korelacyjne, ukazane w tabeli, okazały się istotne statystycznie. Najsilniejsza zależność występuje pomiędzy przemocą psychiczną i fizyczną. Oznacza to, że w rodzinach, gdzie występuje przemoc fizyczna, również występuje przemoc psychiczna.

Pozostałe związki okazały się również dość wysokie. Wskazuje to na współwystępowanie form przemocy, w największym stopniu takich jak: psychicznej i seksualnej oraz psychicznej i ekonomicznej. Dotyczy to wszystkich dzielnic Lublina, zgodnie ze wskaźnikami ukazującymi częstość występowania wszystkich form przemocy rodzinnej.

Wskaźniki przemocy rodzinnej ukazuje mapa – rysunek nr 1.

Rysunek nr 1. Mapa występowania przemocy rodzinnej w poszczególnych dzielnicach Lublina.

Wskaźniki umieszczone na mapie sytuują się w zakresie od najwyższego – 11,15 (Dziesiąta) do najniższego: 6,32 (Szerokie).

PRZEMOC RODZINNA A INNE NEGATYWNE ZJAWISKA SPOŁECZNE

W większości przeprowadzonych dotychczas badań, podkreśla się związek stosowania przemocy rodzinnej z nadużywaniem alkoholu. Człowiek przestając kontrolować swoje zachowanie, staje się niebezpieczny dla swojego otoczenia, a szczególnie dla najbliższych. Zarówno pijący okazjonalnie jak i ci, którzy są nałogowymi alkoholikami, dopuszczają się min. upokarzania, bicia, molestowania seksualnego. Dzieciom uniemożliwia to prawidłowy rozwój, zaczynają mylnie oceniać świat i błędnie stawiać najważniejsze wartości. Dodatkowym problemem staje się poczucie wstydu, szczególnie przed znajomymi czy sąsiadami. Wiele badań, które zostały przeprowadzone na temat przyczyn przemocy wewnątrzrodzinnej pokazuje, że to właśnie alkohol ma największy wpływ na przemoc w rodzinie. Poniżej przedstawione są wyniki badań dotyczące związków przemocy rodzinnej z innymi patologiami i problemami społecznymi wśród mieszkańców Lublina.

Tabela nr 9. Przemoc w rodzinie i jej związki (korelacyjne) z innymi patologiami i problemami – zmiany na przestrzeni pięciu lat.

Problem społeczny / patologia	przemoc rodzinna 2012	przemoc rodzinna 2017	Poziom istotności
Nadużywanie alkoholu	0,89	0,75	0,001
Używanie narkotyków	0,73	0,71	0,001
Penalizacja	0,72	0,61	0,001
Ubóstwo	0,45	0,41	0,001
Samotnie wychowująca matka	0,40	0,52	0,001
Samotnie wychowujący ojciec	0,39	0,40	0,001

Analiza odpowiedzi wykazuje, największy związek przemocy wewnątrzrodzinnej z używaniem alkoholu. Najwięcej respondentów przyznających się do przemocy w swoich rodzinach wskazało alkohol jako jej przyczynę. Kolejnym czynnikiem jest używanie narkotyków i penalizacja. Istotne, choć niższe korelacje, uzyskały takie czynniki jak: ubóstwo oraz samotne wychowywanie dzieci przez matkę lub ojca.

Na podstawie powyższych wyników z całą pewnością można wskazać, iż alkohol jest najsilniej związany z przemocą w rodzinie. Ważnym jest również podkreślić, że na przestrzeni pięciu lat związek przemocy rodzinnej z używaniem alkoholu i penalizacją słabnie. Oznacza to, że coraz częściej zdarzają się przypadki przemocy niezależnej od tych zjawisk. Niepokojącym jest również fakt wzrostu zależności przemocy z samotnym wychowywaniem dzieci przez matki. Chodzi tu w większości o psychiczne i ekonomiczne formy przemocy związane z bezradnością wychowawczą.

STOSUNEK DO PRZEMOCY

Ważnym aspektem, wpływającym na częstość przemocy rodzinnej, jest stosunek członków rodzin do przemocy. Badania przeprowadzone na populacji mieszkańców Lublina ukazują ten problem.

Tabela nr 10. Stosunek dorosłych i młodzieży do stosowania przemocy w środowisku domowym.

STOSUNEK WOBEC PRZEMOCY RODZINNEJ	DOROŚLI	MŁODZIEŻ
Pozytywny	2,1%	2,5
Negatywny	95,8%	87,3%
Obojętny	2,1%	10,2%

Negatywny stosunek do zjawiska przemocy deklaruje zgodnie 95,8% badanych rodziców. Wskaźnik ten jest trochę niższy i wynosi 87,3% w badanej grupie młodzieży. 2,1% badanych rodziców i 10,2% młodzieży ma obojętny stosunek odnośnie problematyki przemocy. Świadczyć może to poniekąd o lekceważeniu tego zjawiska. Najwięcej z obu badanych grup, bo 2,5% młodzieży opowiada się za pozytywnymi aspektami związanymi ze stosowaniem przemocy wobec dzieci. Wynika z tego, że widzą oni różnego rodzaju korzyści ze stosowania przemocy, co może wskazywać na występowanie problemów w procesie wychowania i edukacji szkolnej w tym zakresie. Nie można zatem wykluczyć realnego stosowania jej przez nich w przyszłości wobec swoich dzieci. W przypadku rodziców problem ten dotyczy 2,1% osób stosujących niekorzystne (obecnie prawnie niedozwolone) metody wychowawcze. Podkreślić należy, że odsetek osób akceptujących przemoc w wychowaniu zmniejsza się.

Niekorzystne (obecnie prawnie niedozwolone) metody wychowawcze, będące formami przemocy rodzinnej były przedmiotem badań mieszkańców Lublina. Wśród rodzin w których wystąpiła przemoc rodzinna, na terenie Miasta Lublina stwierdzono następujące niekorzystne zachowania wychowawcze.

Tabela nr 11. Kategorie przemocy stosowane przez rodziców w procesie wychowawczym w latach 2012 i 2017.

Kategoria przemocy	Raz w tygodniu i częściej %, rok 2012	Raz w tygodniu i częściej %, rok 2017
Złe traktowanie dziecka przez rodziców	15	14
Krzyk jako metoda wychowawcza	15	19
Nadmierne oczekiwania wobec dzieci	8	12
Ośmieszenie dzieci przez rodziców	18	20
Groźby kary fizycznej stosowane jako metoda wychowania	10	9
Wyzwiska rodziców wobec dzieci	6	6
Pas jako narzędzie wychowawcze	10	7
Klasy jako metoda wychowawcza	5	5
Stosowanie szantażu emocjonalnego wobec dzieci poprzez wymuszanie	3	3
Groźby innego typu np. wyrzucenie z domu, oddanie do „poprawczaka”	4	4

Z analizy powyższych danych wynika, iż najczęstszą formą przemocy stosowanej w procesie wychowania jest ośmieszenie dzieci przez rodziców. Częściej takie zachowania przejawiają ojcowie (71%) niż matki (29%).

Kolejną, często wymienianą formą przemocy jest stosowanie przez rodziców krzyku, jako metody wychowawczej. Dotyczy to aż 88% rodziców, w tym 19% - stosuje krzyk często, czyli więcej niż raz w tygodniu. Z badań wynika, że zarówno matki jak i ojcowie z tą samą częstotliwością krzyczą na swoje dzieci. Częste stosowanie tej przemocowej metody wychowawczej wzrosło w ostatnich pięciu latach o 4%.

Prawie połowa rodziców (49%) przejawia negatywną postawę wychowawczą, związaną ze złym traktowaniem dzieci oraz nadmiernymi oczekiwaniami i wymaganiami wobec dziecka (np. nieadekwatnymi do jego możliwości). W przypadku tej ostatniej nastąpił dość duży wzrost w przeciągu pięciu lat, bo aż 4% więcej rodziców przejawia ją częściej niż raz w tygodniu.

Następną kategorią przemocy stosowanej przez rodziców jest groźba użycia przemocy fizycznej, którą stosuje 30% rodziców. Według respondentów, zdecydowanie częściej takie groźby stosują ojcowie niż matki.

Kolejnym przejawem przemocy stosowanym przez rodziców są wyzwiska. Z badań wynika, iż stosuje je 20% rodziców (czyli co piąty rodzic), przy czym 6% rodziców robi to często. Respondenci jako najczęściej stosowane podawali następujące: „*debil, dupek, grubas, bachor, gówniarz, osioł, sierota, leń*”.

Analiza wyników badań, zawartych w tabeli nr 11 wskazuje również na stosowanie przez rodziców bardzo surowych metod wychowawczych, w postaci przemocy fizycznej. I tak, 7% rodziców często stosuje bicie pasem, przy czym tendencja ta ma charakter spadkowy (7% w 2017 roku). Dawanie klapsów utrzymuje się na stałym poziomie, Tę formę przemocy fizycznej często stosuje 5 % rodziców. Zdecydowanie częściej przemoc fizyczną, w postaci bicia pasem i dawania klapsów, stosują ojcowie niż matki.

Jeśli chodzi o przemoc emocjonalną, to szantaż emocjonalny poprzez wymuszanie, stosuje 14% rodziców (3% robi to często, a 11% - rzadko). Taki sam odsetek rodziców (14%) stosuje wobec swoich dzieci groźby innego typu np. wyrzucenie z domu lub oddanie do „poprawczaka”. Obie te formy przemocy utrzymują się na stałym poziomie.

Wymienione formy przemocy rodzą konkretne skutki, które obrazuje tabela nr 12.

Tabela nr 12. Skutki przemocy wobec dziecka

Kategoria	Liczba osób w % - rok 2012	Liczba osób w % - rok 2017
agresywność	71%	73%
lękliwość	52%	50%
nieufność	58%	55%
brak pewności siebie	47%	49%
nerwice	39%	36%
załamania	42%	40%
Izolowanie się od społeczeństwa	47%	49%
Inne, jakie? -złe zachowanie -bicie w przyszłości własnych dzieci	2%	4%

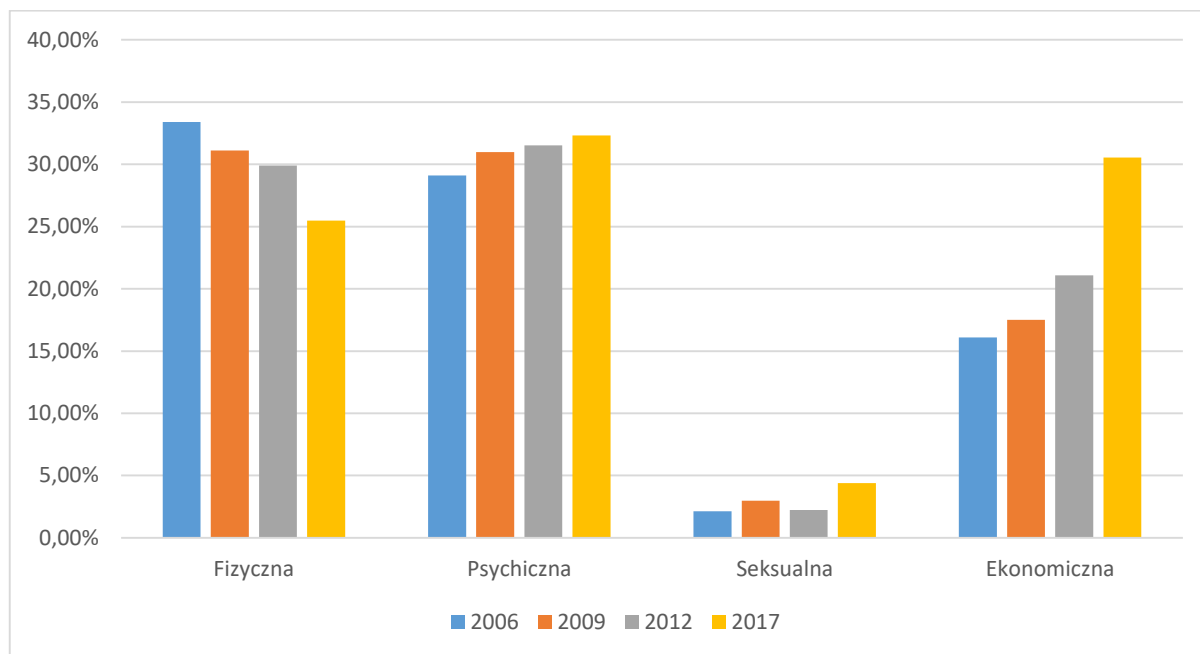
*respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź

Z analizy danych zawartych w powyższej tabeli wynika, iż, najczęściej przemoc rodzi przemoc u dzieci, w drugiej kolejności negatywnymi skutkami są zachowania lękowe i unikowe, na trzecim miejscu plasują się ciężkie stany zaburzeń psychicznych min. nerwice. Pomimo nieznacznych różnic w odpowiedziach respondentów w latach 2012 i 2017, ranking skutków przemocy nie zmienił się (różnice wynoszą 2 i 3 punkty procentowe).

TRENDY ZJAWISKA PRZEMOCY RODZINNEJ

Kolejnym aspektem badań było oszacowanie zmian częstości przemocy rodzinnej w perspektywie czasowej. Zebrane dane umożliwiły opracowanie takiego zestawienia za lata 2006, 2009, 2012 i 2017. Ukazuje to wykres nr 2.

Wykres nr 2. Częstość przemocy rodzinnej w latach 2006, 2009, 2012, 2017 na terenie Lublina.

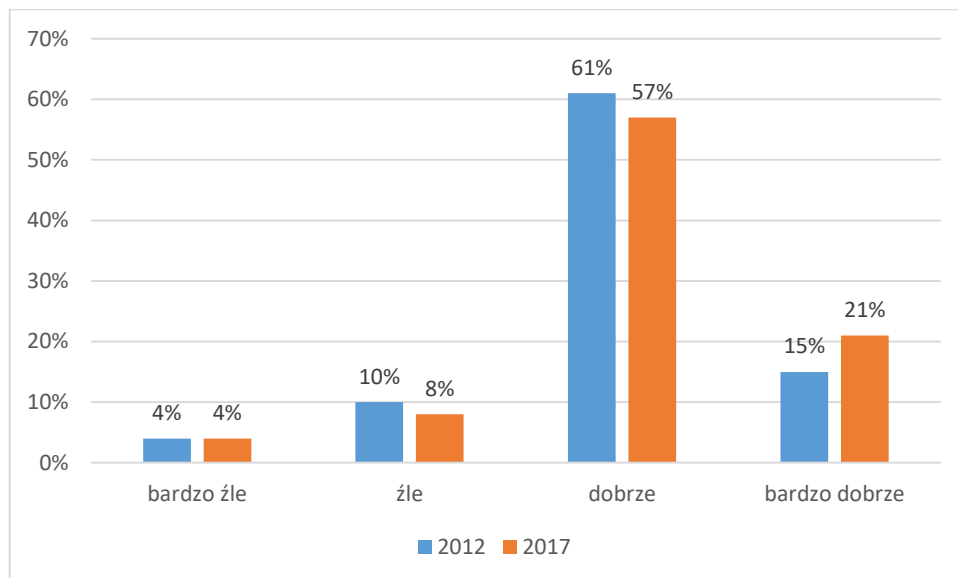
Powyższy wykres ukazuje przede wszystkim zmniejszanie się częstości występowania przemocy fizycznej w rodzinach lublinian oraz narastanie form przemocy psychicznej. Przemoc seksualna wahała się na niewielkim poziomie, jednak znacznie wzrosła w ostatnich pięciu latach. Również wyraźnie wzrasta przemoc ekonomiczna. Wzrost ten może być związany ze zmianami wzorów stosowania przemocy, z tych które charakteryzują społeczności mniej zurbanizowane, na wzorce charakterystyczne dla środowisk wielkomiejskich. Chodzi tu głównie o zmniejszanie przemocy fizycznej przy jednoczesnym wzroście pozostałych form przemocy, a szczególnie przemocy ekonomicznej.

Średni wskaźnik przemocy rodzinnej w Lublinie w roku 2006 wyniósł: 8,07, w roku 2009: 8,26, w 2012 roku: 8,47, w 2017 roku: 9,28. Wzrost jest tak minimalny, że można uznać poziom tej formy przemocy za stały, przy zmieniającej się jej wewnętrznej strukturze.

Stan taki jest niewątpliwie związany z działaniami profilaktycznymi i pomocowymi w zakresie badanego na terenie Lublina zjawiska.

Skuteczność tych działań oceniana jest w następujący sposób:

Wykres nr 3. Ocena skuteczności działań instytucji działających w sferze przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez Lublinian

W opinii badanych, praca instytucji działających w sferze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oceniana jest dobrze. Choć jak twierdzili niektórzy z badanych, konieczne jest poszerzenie tych działań odnośnie przemocy występującej poza rodziną, gdyż jak można się domyślać stanowi ona dla nich większe i bezpośrednie zagrożenie. W ciągu ostatnich pięciu lat wyraźnie wzrosła liczba osób oceniających działalność instytucji bardzo dobrze, nieznacznie zmniejszyła się liczba osób oceniających źle. Liczba osób oceniających bardzo źle pracę instytucji antyprzemocowych stanowi niewielki odsetek populacji i utrzymuje się na stałym poziomie.

WNIOSKI

1. Wyniki badań potwierdzają istnienie problemu przemocy rodzinnej wśród mieszkańców Lublina. Częstość występowania tego zjawiska jest porównywalna z ogólnopolską populacją, a wraz z upływem czasu upodabnia się do społeczności wielkomiejskich, w których dominują formy przemocy psychicznej i ekonomicznej, natomiast zmniejsza się zakres przemocy fizycznej. Ważnym jest podkreślić, że zjawisko wykazuje nieznaczne tendencje wzrostowe. Jednak wzrost ten jest na tyle niewielki, że można uznać, iż jest to trend ustabilizowany, porównywalny z populacją ogólnopolską i wielkomiejską.

2. Obecna struktura przemocy rodzinnej w Lublinie przypomina społeczności zurbanizowane, mimo korzystnych porównań, niepokoi ciągle duże nasilenie przemocy fizycznej, przy wyraźnych tendencjach spadkowych, co może wskazywać na skuteczność oraz prawidłowo wyznaczone kierunki działań profilaktycznych w tym zakresie.
3. Najpowszechniejszą, utrzymującą się na stałym poziomie, formą krzywdzenia w rodzinie jest przemoc psychiczna. Prawie co trzecia osoba badana doświadczyła tego typu przemocy. Coraz więcej osób dostrzega problem przemocy rodzinnej, wskazując jako ofiary głównie dzieci i kobiety. W tym badaniu po raz pierwszy wskazano na grupę seniorów jako ofiar przemocy. Ma to najprawdopodobniej związek z silnym wzrostem przemocy ekonomicznej.
4. Podkreślić należy, że najsilniejszy wzrost odnotowano w przypadku przemocy ekonomicznej (niecałe 10%). Przemoc seksualna, choć najmniej nasilona, w ostatnich pięciu latach wzrosła prawie dwukrotnie, mimo to jej częstość w Lublinie jest niższa niż w populacji ogólnopolskiej i wielkomiejskiej. W przypadku tej ostatniej formy przemocy wzrost związany jest głównie ze zwiększeniem ujawniania takich przypadków, czyli również ze wzrostem świadomości społecznej i odwagi przyczyniającej się do prawidłowych reakcji na przemoc seksualną. Niestety ze względu na silną stygmatyzację wyniki badań w tym zakresie są z pewnością zaniżone i mogą mieć głównie wartość porównawczą.
5. Do miejsc o najbardziej nasilonych zjawiskach przemocy rodzinnej w Lublinie należą takie dzielnice jak: Dziesiąta, Wieniawa, Tatary, Zemborzyce, Abramowice, Bronowice, Wrotków i Głusk. Miejsca ze stosunkowo niską częstością przemocy, to: Szerokie, Felin, Kośminek, Sławinek, Sławin, Węglin, Konstantynów.
6. Największy wzrost, szczególnie w zakresie przemocy ekonomicznej odnotowano w dzielnicach: Wieniawa, Dziesiąta, Głusk, Abramowice. Jednocześnie do dzielnic w których zmniejszyło się zagrożenie przemocą w rodzinach w przeciągu pięciu lat zaliczają się: Tatry, Zemborzyce, Za Cukrownią, Śródmieście, Kośminek, Sławin, Konstantynów.
7. Uwagę zwraca fakt współwystępowania form przemocy, szczególnie psychicznej i fizycznej, psychicznej i seksualnej oraz psychicznej i ekonomicznej.
8. Korzystny jest minimalny wzrost ogólnego wskaźnika przemocy rodzinnej, co może świadczyć o skutecznej pracy profilaktycznej instytucji, jednak wyżej wskazane zmiany strukturalne wskazują na konieczność podjęcia specyficznych działań, szczególnie w zakresie ograniczenia przemocy psychicznej i ekonomicznej oraz zwiększenia wykrywalności przemocy seksualnej.
9. Za czynniki najczęściej towarzyszące przemocy rodzinnej, uważane przez niektórych nawet za jej przyczyny, uznaje się w pierwszej kolejności: nadużywanie alkoholu, używanie narkotyków, i penalizację. W porównaniu z poprzednimi latami zwiększył się związek przemocy rodzinnej

z samotnym wychowywaniem dziecka przez matki. Na końcu uplasowały się związki z ubóstwem i samotnym wychowywaniem dzieci przez ojca. Zmniejszenie się siły wszystkich zależności w przeciągu pięciu lat oznacza, że coraz częściej zdarzają się przypadki przemocy niezależnej od innych zjawisk patologicznych. Podkreślić należy wzrost zależności przemocy z samotnym wychowywaniem dzieci przez matki. Chodzi tu w większości o psychiczne i ekonomiczne formy przemocy związane z bezradnością wychowawczą. Fakt ten ma znaczenie w planowaniu pracy profilaktycznej i pomocy samotnym matkom.

10. Specyfika przemocy w rodzinach alkoholowych polega zarówno na większym nasileniu zjawiska, jak też na większych rozmiarach destrukcji wśród ofiar i ich mniejszych zasobach indywidualnych do radzenia sobie (niższy poziom wykształcenia, brak pracy, gorsze funkcjonowanie psychologiczne). Potwierdza to konieczność utrzymania i rozwoju odrębnej oferty, przede wszystkim terapeutycznej, dla ofiar przemocy z rodzin alkoholowych i rozwijaniem tego nurtu pomagania w ramach placówek odwykowych.
11. Badania ukazały problem nieprawidłowych postaw wychowawczych, jako źródła przemocy oraz akceptacji przemocy jako środków wychowawczych – występuje u 2,1 % osób dorosłych, są to osoby świadomie stosujące przemoc. W sposób nieświadomy stosowanie przemocy wobec dzieci w procesie wychowania dotyczy blisko 70% rodziców. Odsetki te zmieniają się na korzyść prawidłowych rozwiązań wychowawczych, co świadczy o poprawnie obranych kierunkach działań profilaktycznych w tym zakresie.
12. Najczęstszą formą przemocy stosowanej w procesie wychowania jest ośmieszanie dzieci przez rodziców. Częściej takie zachowania przejawiają ojcowie niż matki. Kolejną, często wymienianą formą przemocy jest stosowanie przez rodziców krzyku (częstość stosowania tej formy rośnie), złe traktowanie dziecka i nieadekwatne oczekiwania w stosunku do możliwości dziecka przejawia prawie połowa rodziców. 7% rodziców stosuje bicie pasem częściej niż raz w tygodniu, a 5% daje klapsy. Zdecydowanie częściej przemoc fizyczną, w postaci bicia pasem i dawania klapsów, stosują ojcowie niż matki. Widoczny jest trend polegający na zmniejszaniu ilości form przemocy fizycznej na korzyść psychicznej, szczególnie dotyczy to nadmiernych oczekiwań wobec dzieci, krzyku i ośmieszania.
13. Do najważniejszych konsekwencji przemocy rodzinnej zalicza się przemoc u dzieci, w drugiej zachowania lękowe i unikowe oraz ciężkie zaburzenia psychiczne min. nerwice. Hierarchia ta utrzymała się w okresie pięciu lat.
14. Większość mieszkańców Lublina deklaruje, że słyszała o różnych instytucjach pomagających ofiarom przemocy i w większej części oceniają ich prace pozytywnie. Liczba osób oceniających bardzo dobrze systematycznie rośnie. Nie oznacza to jednak, że mieszkańcom tym znane są

konkretne adresy, pod którymi mogliby znaleźć pomoc. Sprawdzenie stanu wiedzy w tym zakresie wymagałoby odrębnego badania.

Reasumując można stwierdzić, że badania pokazały powszechność przemocy rodzinnej. Nie ma w tym nic dziwnego, gdyż zjawisko to jest powszechne w całej Polsce i na świecie. Ważne jest, to, że wzrasta liczba ujawnianych przypadków przemocy, szczególnie w przypadku przemocy seksualnej oraz osób, które przyznają się do bycia ofiarą, a nawet do stosowania przemocy (w przypadku młodzieży szkolnej). Fakt ten świadczy o dobrym kierunku działań antyprzemocowych w Lublinie, co ukazuje również pozytywna ocena tych działań przez samych mieszkańców oraz jej wzrost.

Analiza wyników przeprowadzonych badań nasuwa jednak konieczność intensyfikacji działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy, szczególnie w takich sferach jak przemoc psychiczna i ekonomiczna oraz przemoc w procesie wychowawczym. Ważną grupą ofiar przemocy rodzinnej są seniorzy. Ważne jest podjęcie zorganizowanych działań zapobiegawczych, dotyczących tej grupy osób.

Jako najważniejsze zadania, jawi się:

- utrzymanie, kontynuacja obranych kierunków przeciwdziałania przemocy fizycznej,
- konstruowanie i realizacja programów ujawniania i przeciwdziałania przemocy, adresowanych zarówno do młodzieży i osób dorosłych, ze szczególnym uwzględnieniem przemocy ekonomicznej i seksualnej,
- konstruowanie i realizacja programów ujawniania i przeciwdziałania przemocy stosowanej wobec seniorów,
- zwiększanie świadomości rodziców nt. negatywnych konsekwencji stosowania przemocy wobec dzieci oraz stosowania przemocy w procesie wychowawczym, ze szczególnym uwzględnieniem matek samotnie wychowujących dzieci oraz form przemocy stosowanych nieświadomie,
- prowadzenie działań o charakterze wczesnej interwencji – profilaktyki przemocy w ramach programów wychowawczo – profilaktycznych w placówkach oświatowych,
- realizacja działań edukacyjno – informacyjnych adresowanych do młodych dorosłych i młodych rodziców.
- analiza skuteczności dotychczas funkcjonujących sposobów pomocy ofiarom przemocy,
- rozwój systemu pracy ze sprawcami przemocy,

- poszerzenie świadomości społecznej na temat problemu przemocy w tym: opracowanie systemu edukacji publicznej w dziedzinie przeciwdziałania przemocy.

Na podstawie przeprowadzonych w Lublinie badań, zgodnie ze współczesnymi koncepcjami naukowymi w tym zakresie, można wymienić pięć ogólnych grup przyczyn zachowań przemocowych:

- pierwsza to wpływ sytuacji frustracyjnych,
- druga, to konieczność odreagowywania napięcia psychicznego związanego ze stresem,
- trzecia, to negatywny wpływ otoczenia,
- czwarta - brak wykształconych norm moralnych,
- piąta – konsumpcja jako kompensacja rozwoju emocjonalno – społecznego.

Zadania profilaktyczne, jakie należy stawiać, mając na celu przeciwdziałanie przemocy, wynikają z pięciu wymienionych tu przyczyn. Jednak na szczególną uwagę, jako źródło tego zjawiska, zasługuje również zbyt duża i niedostosowana do możliwości percepcyjnych człowieka stymulacja, rodząca stres oraz przedmiotowe relacje między dziećmi i dorosłymi, prowadzące do dehumanizacji i traktowania drugiego człowieka jak narzędzie, służące do zaspokajania własnych potrzeb. Relacje takie, powszechne w społeczeństwie, powodują, że ich zmiana jest zadaniem niezwykle trudnym, wymagającym poddania analizie własnego postępowania, a następnie uczenie prawidłowych, podmiotowych relacji partnerskich dzieci, najlepiej już od wczesnego dzieciństwa.

Wspomniana tu dehumanizacja związana jest z kompensacją deficytów wynikających z problemów rozwoju emocjonalno – społecznego, za pomocą konsumpcji i posiadania dóbr materialnych. Mechanizm ten jest bezpośrednią przyczyną wzrostu przemocy ekonomicznej.

Wymienione grupy przyczyn zachowań przemocowych, dają praktykom możliwości tworzenia metod i konkretnych sposobów przeciwdziałania przemocy. Jednak w żadnym wypadku nie są to jedyne przyczyny i nie wyczerpują wszystkich możliwości analizy tego źródeł przemocy.

REKOMENDACJE DLA DALSZYCH DZIAŁAŃ

Główne działania:

- utrzymanie i rozwój działań w zakresie przeciwdziałania przemocy fizycznej,
- prowadzenie działań antyprzemocowych w grupach ryzyka, tj. wśród osób uzależnionych i ich rodzin, osób po odbyciu kar pozbawienia wolności,
- prowadzenie działań profilaktycznych, w tym informacyjno - edukacyjnych dla młodych dorosłych oraz młodych rodziców,

- uruchomienie działań dla ofiar przemocy w wieku senioralnym,
- podjęcie działań mających na celu zwiększenie wykrywalności przemocy seksualnej,
- wprowadzenie działań profilaktyki przemocy do programów wychowawczo – profilaktycznych w placówkach oświatowych,
- opracowanie specyficznych form działań antyprzemocowych w zakresie przeciwdziałania przemocy ekonomicznej z uwzględnieniem specyfiki dzielnic Lublina,
- zwiększenie udziału przedstawicieli dzielnic Lublina w przeciwdziałaniu przemocy,
- prowadzenie warsztatów umiejętności wychowawczych dla rodziców.

Pozostałe działania:

- upowszechnianie wiedzy na temat problemu przemocy rodzinnej wśród osób dorosłych,
- weryfikacja stereotypów dotyczących przemocy domowej,
- upowszechnianie informacji o konkretnych miejscach, gdzie udzielana jest pomoc dla ofiar przemocy; szczególnie ważne jest przekazanie mieszkańcom informacji o szerokiej działalności ośrodków pomocy społecznej,
- systematyczne szkolenie pracowników służb pierwszego kontaktu - dostarczanie wiedzy na temat zjawiska, uczenie umiejętności diagnozowania i pierwszego kontaktu,
- specjalistyczne szkolenia dla osób świadczących profesjonalną pomoc ofiarom przemocy, uwzględniające specyficzne potrzeby specjalistów,
- przygotowanie materiałów informacyjno-edukacyjnych dla poszczególnych służb, które służyłyby jako przewodniki w przeciwdziałaniu różnym formom m przemocy,
- opracowanie procedur dla nauczycieli i pedagogów szkolnych,
- systematyczne badania zjawiska przemocy na terenie miasta.

ANEKS

Spis tabel, wykresów i rysunków:

Tabela nr 1. Miejsca stosowania przemocy domowej

Tabela nr 2. Ofiary przemocy domowej

Tabela nr 3. Poczucie bezpieczeństwa w domu rodzinnym w czasie dzieciństwa

Tabela nr 4. Określenie czterech form przemocy

Tabela nr 5. Częstość występowania przemocy wśród mieszkańców dzielnic Lublina w latach 2012 i 2017

Tabela nr 6. Procent wzrostu przemocy rodzinnej w dzielnicach w okresie pięciu lat

Tabela nr 7. Formy przemocy w dzielnicach Lublina

Tabela nr 8. Zależności korelacyjne pomiędzy czterema formami przemocy

Tabela nr 9. Przemoc w rodzinie i jej związki (korelacyjne) z innymi patologiami i problemami – zmiany na przestrzeni pięciu lat

Tabela nr 10. Stosunek dorosłych i młodzieży do stosowania przemocy w środowisku domowym

Tabela nr 11. Kategorie przemocy stosowane przez rodziców w procesie wychowawczym w latach 2012 i 2017

Tabela nr 12. Skutki przemocy wobec dziecka

Rysunek nr 1. Mapa występowania przemocy rodzinnej w poszczególnych dzielnicach Lublina

Wykres nr 1. Występowanie form przemocy wśród mieszkańców Lublina na tle populacji ogólnopolskiej i warszawskiej w latach 2012, 2017

Wykres nr 2. Częstość przemocy rodzinnej w latach 2006, 2009, 2012, 2017 na terenie Lublina

Wykres nr 3. Ocena skuteczności działań instytucji działających w sferze przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez Lublinian

Metody badań:

Dyspozycje do wywiadów i narracji quasi eksperymentalnych

1. Popychanie, odpychanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, ciskanie w kogoś przedmiotami, parzenie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w itp.
2. Wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, karanie przez odmowę uczuć, zainteresowania, szacunku, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna, itp.
3. Wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego itp.
4. Odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, nie zaspokajanie podstawowych potrzeb rodziny

Zakres: wiek, płeć, dzielnica, struktura rodziny.

Ankiety:

A1.

Płeć

- ☐ K
- ☐ M

Wiek

- ☐ 5-10 lat
- ☐ 11-15 lat
- ☐ 16- 18 lat

1. Jakie jest wykształcenie Twojej mamy?

- ☐ Podstawowe
- ☐ Zawodowe
- ☐ Średnie
- ☐ Wyższe

2. Jakie jest wykształcenie Twojego taty?

- ☐ Podstawowe
- ☐ Zawodowe
- ☐ średnie
- ☐ wyższe

3. Ile osób liczy Twoja rodzina?

..... (wpisz liczbę)

4. Co wg Ciebie jest przemocą?

- ☐ Bicie
- ☐ Szarpanie
- ☐ Wyzwiska
- ☐ Krzyk
- ☐ Zaniedbanie
- ☐ Odtrącenie
- ☐ Wszystkie z powyższych

5. Z jaką formą przemocy się spotkałeś?

- ☐ Przemoc fizyczna
- ☐ Przemoc psychiczna
- ☐ Przemoc seksualna

6. Jakie formy przemocy są wg Ciebie najczęściej stosowane?

- ☐ Przemoc fizyczna
- ☐ Przemoc psychiczna
- ☐ Przemoc seksualna

7. Co wg Ciebie jest przemocą fizyczną?

- ☐ Popychanie
- ☐ Rzucanie tym, co jest pod ręką
- ☐ Spoliczkowanie
- ☐ Kopanie
- ☐ Bicie
- ☐ Duszenie
- ☐ Groźba użycia noża lub broni
- ☐ Użycie noża lub broni

8. Co wg Ciebie jest przemocą psychiczną?

- ☐ Wyzwiska
- ☐ Grożenie
- ☐ Wyśmiewanie
- ☐ Zastraszanie
- ☐ Wyłudzenie pieniędzy

9. Co wg Ciebie jest przemocą seksualną?

- ☐ Gwałt
- ☐ Obmacywanie
- ☐ Dotykanie intymnych części ciała
- ☐ Całowanie intymnych części ciała
- ☐ Rozmowy o treści seksualnej

10. Jakie rodzaje przemocy fizycznej są najczęściej stosowane?

- ☐ Popychanie
- ☐ Rzucanie tym, co jest pod ręką
- ☐ Spoliczkowanie
- ☐ Kopanie
- ☐ Bicie
- ☐ Duszenie
- ☐ Groźba użycia noża lub broni
- ☐ Użycie noża lub broni

11. Jakie rodzaje przemocy psychicznej są najczęściej stosowane?

- ☐ Wyzwiska
- ☐ Grożenie
- ☐ Wyśmiewanie
- ☐ Zastraszanie
- ☐ Wyłudzenie pieniędzy

12. Jakie rodzaje przemocy seksualnej są najczęściej stosowane?

- ☐ Gwałt
- ☐ Obmacywanie
- ☐ Dotykanie intymnych części ciała
- ☐ Całowanie intymnych części ciała
- ☐ Rozmowy o treści seksualnej

13. Jakie formy przemocy uważasz za najbardziej drastyczne?

- ☐ Przemoc fizyczna
- ☐ Przemoc psychiczna
- ☐ Przemoc seksualna

14. Które z rodzajów przemocy fizycznej uważasz za najbardziej drastyczne?

- ☐ Popychanie
- ☐ Rzucanie tym, co jest pod ręką

- ☐ Spoliczkowanie
- ☐ Kopanie
- ☐ Bicie
- ☐ Duszenie
- ☐ Groźba użycia noża lub broni
- ☐ Użycie noża lub broni

15. Które z rodzajów przemocy psychicznej uważasz za najbardziej drastyczne?

- ☐ Wyzwiska
- ☐ Grożenie
- ☐ Wyśmiewanie
- ☐ Zastraszanie
- ☐ Wyłudzenie pieniędzy

16. Które z rodzajów przemocy seksualnej uważasz za najbardziej drastyczne?

- ☐ Gwałt
- ☐ Obmacywanie
- ☐ Dotykanie intymnych części ciała
- ☐ Całowanie intymnych części ciała
- ☐ Rozmowy o treści seksualnej

17. Czy wobec Ciebie kiedykolwiek stosowana była przemoc?

- ☐ Tak
- ☐ Nie

18. Kto stosował wobec Ciebie przemoc?

- ☐ Mama
- ☐ Tata
- ☐ Rodzeństwo
- ☐ Dziadkowie
- ☐ Ktoś inny

19. Jaka formę przemocy stosowano wobec Ciebie?

- ☐ Przemoc fizyczną
- ☐ Przemoc psychiczną
- ☐ Przemoc seksualną

20. Czy Ty kiedykolwiek stosowałeś przemoc?

- ☐ Tak
- ☐ Nie

22. Jeśli tak, to jak często?

- ☐ Tylko raz
- ☐ Kilka razy
- ☐ Kilkanaście razy
- ☐ Więcej niż kilkanaście razy

23. Jeśli tak, to wobec kogo ją stosowałeś?

- ☐ Mama
- ☐ Tata
- ☐ Dziadkowie
- ☐ Rodzeństwo
- ☐ Ktoś inny

24. Jeśli tak, to jaką formę przemocy stosowałeś?

- ☐ Przemoc fizyczną
- ☐ Przemoc psychiczną
- ☐ Przemoc seksualną

25. Czy kiedykolwiek byłeś świadkiem przemocy?

- ☐ Tak
- ☐ Nie

26. Jeśli tak, to czy zareagowałeś w jakiś sposób?

- ☐ Tak
- ☐ Nie

27. Wobec kogo Twoim zdaniem najczęściej stosowana jest przemoc?

- ☐ Dzieci
- ☐ Dorośli
- ☐ Osoby starsze
- ☐ Osoby niepełnosprawne
- ☐ Osoby wyróżniające się wyglądem

28. Które cechy wg Ciebie charakteryzują osoby narażone na stosowanie wobec nich przemocy?

- ☐ Nieśmiałość
- ☐ Izolacja
- ☐ Uległość

- Agresywność

29. Kto wg Ciebie częściej stosuje przemoc?

- Kobiety
- Mężczyźni

30. Co wg Ciebie najbardziej wpływa na stosowanie przemocy?

- Alkoholizm
- Narkomania
- Środowisko
- Wychowanie
- Żadna z powyższych

31. Jak myślisz czemu ludzie stosują przemoc? (wpisz własne zdanie)

.....
 .....

A2.

1. Zdarza mi się zachowywać w sposób natarczywy	Prawda	Falsz
2. Z zasady rewanżuje się za doznane krzywdy	Prawda	Falsz
3. Gdy jestem na kogoś wściekły, zaciskam pięści	Prawda	Falsz
4. W złości wymyślam innym	Prawda	Falsz
5. W gniewie zachowuję się w sposób nieobliczalny	Prawda	Falsz
6. Mojej złości często towarzyszy załamanie	Prawda	Falsz
7. Jeśli ktoś mnie rozgniewa, mogę mu wyrządzić krzywdę	Prawda	Falsz
8. Lubię demonstrować swoją siłę	Prawda	Falsz
9. Gdy jestem zły, kopię w co się da	Prawda	Falsz
10. Zdarzało mi się skarżyć na innych bez uzasadnionej przyczyny	Prawda	Falsz
11. Nienawidzę siebie, gdyż wiem, że jestem złym człowiekiem	Prawda	Falsz
12. Gdy mnie ktoś skrzywdzi, odpłacam mu tym samym	Prawda	Falsz
13. Kto chce żyć ze mną w zgodzie, lepiej niech mi się nie sprzeciwia	Prawda	Falsz
14. Uważam, że ludzie posiadający broń są bardziej niezależni i pewni siebie	Prawda	Falsz
15. Cudze zaczepki z reguły kończą się moim odwetem	Prawda	Falsz
16. Gdy kto nie chce oberwać, to lepiej niech mi nie wchodzi w drogę	Prawda	Falsz
17. Szukam sposobności, żeby zaszkodzić ludziom, których nie lubię	Prawda	Falsz
18. W gniewie zapominam czym jest grzeczność i tolerancja	Prawda	Falsz
19. Kiedyś próbowałem popełnić samobójstwo	Prawda	Falsz
20. Zdarza mi się kogoś uderzyć, gdyż nie mogę się opanować	Prawda	Falsz
21. Lubię czytać książki o obozach koncentracyjnych	Prawda	Falsz
22. Zdarzyło mi się zabrać przemocą cudzą własność	Prawda	Falsz
23. Wpadłem kiedyś w taką złość, że uszkodziłem jakieś sprzęty w mieszkaniu	Prawda	Falsz
24. Jestem mato zdolny	Prawda	Falsz
25. W złości uderzam pięścią w stół	Prawda	Falsz
26. Każdy, kto mnie kiedyś uraził, jeszcze dostanie za swoje	Prawda	Falsz
27. Jestem zwykle spokojny i trudno wyprowadzić mnie z równowagi	Prawda	Falsz
28. Mam wrażenie, że nikt mnie nie kocha	Prawda	Falsz
29. Czasem w gniewie dopuszczam się rękoczynów	Prawda	Falsz
30. Lubię oglądać filmy grozy	Prawda	Falsz
31. W złości zdarza mi się uderzać głową o coś twardego	Prawda	Falsz
32. Wiem, że uczyniłem wiele zła	Prawda	Falsz
33. Są rzeczy, za które potrafię się zemścić	Prawda	Falsz
34. Cieszę się z porażek ludzi, których nie lubię	Prawda	Falsz
35. W zdenerwowaniu nie przebieram w słowach	Prawda	Falsz

36. Potrafię zapanować nad natychmiastowym wyładowaniem gniewu	Prawda	Fałsz
37. Byłem kiedyś w takiej sytuacji, że chciałem popełnić samobójstwo	Prawda	Fałsz
38. Zdarzało mi się pierwszemu inicjować bójki	Prawda	Fałsz
39. Lubię oglądać i obrazy zniszczeń	Prawda	Fałsz
40. Kiedyś dokonałem samouszkodzenia	Prawda	Fałsz
41. Nie mam żadnych skrupułów, gdy szkodzę komuś, kto mi wyrządził krzywdę	Prawda	Fałsz
42. W bezsilnej złości zdarza mi się wyłamywać sobie palce	Prawda	Fałsz
43. Gdy się zdenerwuję, wszystko co jest wokół mnie, znajduje się w niebezpieczeństwie	Prawda	Fałsz
44. Czasem odczuwam sobie chęć zrobienia sobie czegoś złego	Prawda	Fałsz
45. Z przyjemnością trzymałbym w rękach naładowany karabin	Prawda	Fałsz
46. Człowiek pokrzywdzony ma prawo do zemsty	Prawda	Fałsz
47. W złości podarłem kiedyś na sobie ubranie	Prawda	Fałsz
48. W chwilach zdenerwowania potrafię się opanować	Prawda	Fałsz
49. Chciałbym zemścić się na kimś. kogo nie lubię	Prawda	Fałsz
50. Lubię ośmieszać ludzi	Prawda	Fałsz
51. W złości ciskam przedmiotami o ziemię	Prawda	Fałsz
52. Zdarza mi się zadawać sobie ból	Prawda	Fałsz
53. Czasem w gniewie odczuwam chęć wyrządzenia komuś krzywdy	Prawda	Fałsz
54. Zrobiłbym chyba wszystko, gdyby mnie sprowokowano	Prawda	Fałsz
55. Lubię przeszkadzać w pracy tym, których nie lubię	Prawda	Fałsz
56. Zdarzało mi się zrywać kwiaty z klombu dla kawału	Prawda	Fałsz